
LITERATUURBESPREKING

Zorgethiek "Ruimte binnen de regels" & Geestelijke verzorging "de existentiële begeleiding in de psychiatrische hulpverlening"

Zorgethiek " Ruimte binnen de regels"
red. : Th. N.M. Schuyt en M. Steketee
Uitg. SWP
ISBN 90-6665-288-8 prijs 39,59
pag.:176 1998

Geestelijke verzorging "de existentiële begeleiding in de psychiatrische hulpverlening"
door Y.M.C.Lang.
ISBN 90-6665-283-7 prijs: 26,50
pag.:96 1998

Er is de laatste tijd een opvallend spanningsveld zichtbaar binnen de hulpverlening. Deze doet zich voor binnen alle zorgvelden, ongeacht de leeftijd van de cliënt. Enerzijds is er vanuit organisaties de druk om met name instrumenteel-technische en fase gerichte methodiekvormen toe te passen, terwijl er anderzijds bij verschillende hulpverleners een neiging valt te bespeuren in de richting van communicatieve methodiekvormen.

Organisaties in de GGZ willen graag 1 voordeur, hetgeen vanuit beheersmatig oogpunt een heleboel voordelen zal opleveren. Het gevaar van deze ontwikkeling is dat ieder cliënt eenzelfde standaardprocedure moet doorlopen waarbij het de vraag is of de cliënt er vanuit zijn vraag gezien, behoefte aan heeft.

Er is een spanningsveld te constateren tussen de behoefte aan instrumenteel-technische methodiekvormen, en communicatieve methodiekvormen

Deze spanning is goed onderbouwd terug te vinden in de verschillende bijdragen van dit boek. De bundel is aangeboden aan prof. dr. Jaqueline de

Savornin Lohman ter gelegenheid van haar emeritaat als hoogleraar orthopedagogiek. Er komen bijdragen in voor vanuit verschillende velden van zorg: van de kinderscherming, jeugdhulpverlening, vrouwenhulpverlening, slachtofferhulp, hulp door de politie en patiënten- en cliëntenbeweging. Kort samengevat komt her er op neer dat er in de Nederlandse samenleving de laatste jaren een tendens valt te bespeuren waarin de rechtsethiek zich sterk heeft ontwikkelt. Dit komt tot uiting in verschillende richtlijnen, standaarden en protocollen waar de hulpverlening aan moet voldoen. Er is recht op informatie, recht op instemming met de behandeling, recht op privacy, recht op medezeggenschap en klachtrecht. Iedereen zal het er over eens zijn dat deze rechten een goede zaak zijn, maar het lijkt ten koste te gaan van de persoonlijke en maatschappelijke betrokkenheid van de hulpverlener. Met andere woorden: de rechtsethiek staat wel erg centraal t.o.v. de zorgethiek. Het is een bevestiging van bovengenoemd spanningsveld. In het boek worden verschillende , en goed onderbouwde, voorbeelden gegeven hoe de zorgethiek haar plek kan behouden en hoe er met het spanningsveld tussen zorg- en rechtsethiek kan worden omgegaan. Mw. Savornin de Lohman pleit in haar eigen bijdrage aan deze bundel voor het vergroten van de handelingsruimte voor professionals op de werkvloer. Ze houdt daarbij een pleidooi voor contextgerichte benadering. Dit is kenmerkend voor de filosofie van de vrouwenhulpverlening, n.l. de context

van waaruit de problemen zijn ontstaan moeten het vertrekpunt zijn voor de behandeling. Van daaruit kan de cliënt ander copinggedrag ontwikkelen. Deze benadering wordt in de bijdrage van de vrouwenhulpverlening aan de hand van verschillende strategieën toegelicht. Gelukkig ontbreekt in dit boek de historische schets van de ontwikkeling van de zorg voor kinderen niet, waardoor de problematiek goed in een tijdsperspectief wordt geplaatst.

Tegelijkertijd is in dezelfde reeks (Tempora van uitgeverij SWP) een boek verschenen dat handelt over de geestelijke verzorging in de psychiatrie.

Het boek gaat in op zingevingsvraagstukken, spiritualiteit, religie en mystiek bij de psychiatrische cliënt met zijn bestaan- en zingevingproblemen. De auteur gaat in haar boek in op de manier waarop met deze genoemde problemen in de psychiatrische hulpverlening kan worden omgegaan. Het boek is niet alleen bestemd voor pastoraal werkenden, maar geeft door de behandelde praktijkvoorbeelden een goed inzicht van het pastoraal werk, waar alle hulpverleners binnen de psychiatrie hun voordeel mee kunnen doen.

Gerard Lohuis

Psychiatrie, recht en de menselijke maat, over verantwoordelijkheid

"Psychiatrie, recht en de menselijke maat -over verantwoordelijkheid."
door A. Mooij
uitg. Boom Amsterdam - Meppel
ISBN 90-5352-379-0 prijs 49,50 pag.
255 1998

"Het strafrecht met zijn instrumentele maar ook beschermende taak is gesprekspartner van een psychiatrie die zich richt op de interpretatie en uitleg van gedrag. Daarbij spelen vragen over het bereik van de menselijke verantwoordelijkheid, vrijheid en afhankelijkheid een belangrijke rol". Waar gaat het over? Bovengenoemd citaat is te vinden op de achterflap van dit boek. Een boek dat gaat over het grensvlak van de psychiatrie en justitie. Het gaat over forensische psychiatrie en dwang in de psychiatrie. Het gaat in essentie om de vraag: behandelen of straffen?

Het klinkt ingewikkeld en dat is het ook. Het boek is zeker niet bestemd voor lezers die een methodisch boek willen

lezen waarin de dagelijkse praktijk van justitie en psychiatrie behandeld wordt. Het is ook zeker niet bestemd voor lezers die graag aan de hand meegenomen willen worden om de werkelijkheid uitgelegd te krijgen. Daarvoor is de materie te ingewikkeld en de schrijfstijl en opbouw van het boek lijken zich daarbij aan te sluiten. Wat biedt het boek dan wel: In de eerste twee hoofdstukken wordt er ingegaan op de forensische psychiatrie en wordt aangegeven dat deze hermeneutisch van aard is omdat de forensische psychiatrie een vorm van individualiserende en interpreterende psychiatrie is. Daarmee wordt het spanningsveld aangegeven tussen de psychiatrie enerzijds en justitie anderzijds. Justitie is gericht op het afkeuren of toerekenen van gedrag, terwijl de psychiatrie voortdurend bezig is met het interpreteren van de achtergrond van gedrag (en minder met het (ver)oordelen over het gedrag op zich). Vervolgens wordt er gekeken naar de ontwikkeling van de psychiatrische

gestoorde delinquent en hoe er door de eeuwen heen tegen aan gekeken werd. Na jarenlange asylering en isolering van de (gestoorde) delinquent en psychiatrische patiënt ontstaat ook in de forensische psychiatrie na 1792 de basis voor een meer humane bejegening .

Vervolgens wordt het psychiatrisch onderzoek belicht en wordt daarbij veel aandacht besteed aan verantwoordelijkheid en toerekeningsvatbaarheid van delinquent gedrag o.i.v. psychiatrische en verslavingsproblematiek. Met name de onderbouwing van de toerekeningsvatbaarheid is interessant voor de hulpverleners die in de dagelijkse praktijk te maken hebben met het nemen van een beslissing of iemand hulp of straf "verdient".

Vervolgens wordt er gekeken naar het nut en de zin van dwang in de forensische psychiatrie. Het boek eindigt met enkele hoofdstukken waarin de psychodynamiek en persoonlijkheid worden beschreven van daders van strafbare feiten (die in de psychiatrie belanden). Hierbij wordt met name de psycho-analyse van stal gehaald.

Helaas is er weinig aandacht voor de context- of systeembenadering waarbinnen mensen kunnen overgaan tot delinquent gedrag.

Het boek eindigt met enkele filosofische beschouwingen (Kant, Levinas en liberale ethiek) waarmee getracht wordt de eigen verantwoordelijkheid en autonomie van de mens in het huidige tijdsperspectief te positioneren. Het zou meer op zijn plaats geweest zijn om deze filosofische beschouwingen meer naar voren te halen, zodat de lezer vanuit dit perspectief het boek kan lezen. Ik raad iedereen dan ook aan met de laatste hoofdstuk te beginnen.

Al met al een boek voor mensen die geïnteresseerd zijn in de forensische psychiatrie en voor mensen die zich met cliënten bezighouden die balanceren in het grensgebied tussen justitie en psychiatrie. Het is een boek dat veel stof tot nadenken geeft, en je moet er goed voor gaan zitten om het boek te doorgronden. Het roept in ieder geval voldoende vragen op en is derhalve prikkelend te noemen.

Gerard Lohuis